

Мотиваційно-цільова діяльність викладачів морського ЗВО у формуванні в майбутніх судноводіїв комунікативної самоєфективності

Дмитрищук Наталя Володимирівна¹

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

E-mail: sergiy2004@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4876-4790>

Линенко Алла Францівна²

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

E-mail: aflinenko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2427-0756>

У статті порушено проблему актуалізації мотиваційно-цільової діяльності викладачів морського ЗВО в контексті формування комунікативної самоєфективності курсантів, майбутніх судноводіїв.

Обґрунтовано доцільність актуалізації мотиваційно-цільової діяльності в зазначеному аспекті, визначено її мету. Доведено, що важливим складником професійної діяльності судноводіїв є система сукупності різнопланових комунікацій. Подано визначення феноменів «самоєфективність» та «комунікативна самоєфективність курсантів», майбутніх судноводіїв.

Підкреслено тісний зв'язок між рівнем мотивації досягнення та успіхом у її життєдіяльності, а також вплив на процес формування комунікативної самоєфективності. Розглянуто концептуальні напрями визначення сутності мотивації досягнення, українських учених, роль у становленні досліджуваного феномену, комунікативної самоєфективності майбутніх судноводіїв. Визначено значущість активізації у курсантів активної рефлексивної позиції.

Представлено структуру мотивації досягнення. Зазначається доцільність використання таких методичних супроводів, як: ведення рефлексивних щоденників та використання в освітньому процесі морського ЗВО рефлексивного практикуму. Підкреслимо значення «Професійного консалтингу» для актуалізації Я-концепції, мотивації успішного досягнення поставлених цілей майбутньої професійної діяльності, комунікативної самоєфективності,; впливу використання зазначеного методу і його інтерактивної форми сприяє активному розвитку позитивного ставлення й інтересу курсантів до виконання завдань, пов'язаних із комунікацією в різних її проявах, в оптимізації освітнього процесу морського ЗВО.

Ключові слова: мотиваційно-цільова діяльність, мотивація, мотивація досягнення, самоєфективність, комунікація, комунікативна самоєфективність, майбутні судноводії, морський ЗВО.

Вступ. Проблема підготовки майбутніх фахівців потребує від викладачів вищих закладів освіти вирішення значного спектру завдань щодо їхнього підготовки до майбутньої професійної діяльності. Головна мета мотиваційно - цільової діяльності викладацького складу ЗВО полягає у спонуканні студентів до активної освітньої діяльності, спрямованої на досягнення головної мети – стати компетентним, професійним фахівцем, оволодіти широким спектром умінь, навичок, професійно-особистісних якостей. Суттєвим є в підготовці курсантів, майбутніх судноводіїв формування у них комунікативної самоєфективності саме для контингенту морського ЗВО. Ефективна комунікація є запорукою безаварійної роботи суднової команди і є одним із суттєвих показників успішної професійної діяльності судноводія. Констатувати, що сфера професійної діяльності судноводіїв є комунікативною: спілкування із членами суднової команди, представниками фрахтователів, з лоцманами, проведення перемовин із портовими робітниками у вирішенні питань, пов'язаних з постановкою судна на рейд,

¹ аспірантка кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

² доктор педагогічних наук, професор кафедри музично-інструментальної підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

швартуванням та іншими навігаційними завданнями, комунікацією із судноводіями морських суден, пов'язаних із проходженням проливів, вузькостей, й тощо, а також з ревізійними комісіями консалтингової компанії, морських портів, страховими агентами тощо. Зазначені перемовини, спілкування, комунікація безумовно повинні бути ефективними, оскільки, від їх успішності залежить вирішення необхідних професійних завдань, а подекуди й безаварійне функціонування і життєдіяльність судового колективу, самого судна, збереження вантажу й екології довколишнього середовища. Отже проблема формування комунікативної самоефективності майбутніх судноводіїв є актуальною і потребує системного теоретичного і методичного розроблення.

Мета дослідження: полягає у висвітленні сутності феномену «мотиваційно-цільова діяльність викладачів морського ЗВО» у контексті формування у майбутніх судноводіїв комунікативної самоефективності та методичного супроводу зазначеної діяльності в педагогічному процесі.

Результати дослідження. Головним для реалізації мотиваційно-цільової діяльності у контексті формування у курсантів комунікативної самоефективності - визначення викладачами морського ЗВО стратегічних та тактичних завдань її досягнення, мотивація педагогічного складу та майбутніх судноводіїв на досягнення поставленої мети, перетворення мотивів на мотиви-цілі в парадигмі зазначеної проблеми.

Засновником проблеми самоефективності є видатний американський психолог А. Бандура. Вчений стверджував, що самоефективність – це переконання індивіда в здатності успішно здійснювати поведінку та бути упевненим у вирішенні складних завдань діяльності, необхідних для досягнення поставлених цілей. А. Бандура вважав, що самоефективність – центральна детермінанта людської поведінки, один із суттєвих механізмів суб'єктності, самоефективність особистості це оцінка своєї ефективності, переконання про власні можливості в контексті організації і виконанні будь-яких дій для досягнення поставленої мети (Бандура, 2000: 3). У самоефективності вчений вбачав особистісний когнітивний механізм, який дає змогу суб'єкту аналізувати свою комунікативну компетентність, у виконанні дій, які актуалізують їх мотивацію, форми поведінки і виникнення емоцій (Бандура, 2000:3).

Теоретичні розвідки у сфері дослідження зазначеної проблеми, аналіз наукових дозробок зарубіжних (А. Бандура, Д. Майерс, Г. Лефрансуа, Дж. Роттер та ін.), українських (О. Вовк, Т. Кремешна, А. Линенко, Т. Левченко, В. Романець та ін.) учених дозволили дійти висновку, що самоефективність має суттєву значущість для успішного досягнення головної мети морського ЗВО – підготовки компетентного фахівця у сфері обраної професійної діяльності.

С. Гончар доводить, що суб'єктивне ставлення людини на до діяльності реалізується в її спрямованості на свої внутрішні резерви, потенціал розвитку, можливостей вибору засобів дій і побудови певної стратегії діяльності, поведінки і життя в цілому, що визначається самоефективністю особистості (Гончар, 2012: 250).

О. Вовк, вивчаючи особливості прояву самоефективності студентів у процесі навчання у ЗВО, зазначає, що в цей період висока самоефективність сприяє розкриттю творчих та інтелектуальних можливостей студентів, формуванню їхніх професійних та світоглядних якостей, розвитку позитивної Я-концепції (Вовк, 2010).

Самоефективність розуміємо як важливий чинник, що визначає вибір особистістю продуктивних дій для успішного досягнення та вирішення поставлених цілей і завдань професійної діяльності (Линенко, 2019: 68). В межах педагогічної діяльності професійна самоефективність – це динамічне утворення особистості, що засновано на розвиненій педагогічній самосвідомості, розумінні вимог соціуму і усвідомленні свого місця у професійній дійсності, сформованої компетентності, наявності адекватної самооцінки, спрямованих на успішне здійснення трудової діяльності (Линенко, 2019: 68).

Комунікативну самоефективність визначаємо як особистісне інтегральне утворення, що засноване на володінні курсантами, майбутніми судноводіями, комунікативним потенціалом, обізнаністю, вміннями і навичками у контексті комунікації, які сприяють прояву компетентності в професійному спілкуванні, впевненості і продуктивності здійснення своїх професійних обов'язків у сфері професійної діяльності (Дмитрищук, 2021 :162).

На думку американських психологів (Д. Мак-Клелланд, Дж. Аткинсон, Р. Хекхаузен та інших) у процесі формування самоефективності значну роль відіграє мотивація, а саме, мотивація досягнення. Психологи визначають самоефективність як когнітивний предикат мотивації досягнення і підкреслюють її вплив на зазначену мотивацію, при цьому формулюється модель мотивації діяльності, яка структурується у: мотиваційно-цільовий, когнітивний, емоційний, поведінковий блоки (Вовк, 2010).

В. Шапар зазначає, що мотивація досягнення — «один з різновидів мотивації діяльності,

пов'язана з потребою індивіда досягати успіхів та уникати невдач» (Шапар, 2007: 256). За С. Гончаренко, мотивація – це система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки (Гончаренко, 1997: 217).

Мотиваційна сфера професійної діяльності виконує низку функцій:

- спонукальну – яка виражається в потребі в певному виді професійної діяльності;
- спрямовальну – визначає вибір та характер мети в професійній діяльності;
- регульовальну – що безпосередньо пов'язана з ієрархією ціннісних орієнтацій, змістом та співвідношенням мотивів професійної діяльності, з рівнем та послідовністю проявів різних видів діяльності (Семиченко, 2004: 96).

Перифразуючи висновок М. Гайдара щодо комунікативної самоефективності професіонала, підкреслимо, що цей феномен у професійній сфері судоводія складає його уявлення про володіння достатнім комунікативним потенціалом та досвідом, що дозволяє йому бути компетентним у професійному спілкуванні, у поєднанні із впевненістю у ефективній реалізації їх у різних ситуаціях взаємодії з оточуючими, використовуючи адекватно цим ситуаціям засоби спілкування (Гончар, 2012 :17). Таким чином, у формуванні комунікативної самоефективності існує тісний зв'язок між рівнем мотивації досягнення та успіхом у життєдіяльності. Психологи визначають мотивацію досягнення як «прагнення до поліпшення результатів, бажання не зупинитися на досягнутому, бути наполегливим у досягненні своїх цілей, прагнути домогтися свого, незважаючи на труднощі» (http://psychologis.com.ua/motivaciya_dostizheniya.htm).

Вперше поняття «мотив досягнення» було задіяно Г. Мюрреєм у 1930-х роках. У його теорії особистості мотив досягнення успіху сприймається як прагнення подолання перешкод, виконання того, що є важким (Мюррей, 1938). Вчені (Д. Мак-Клеланд та ін.) розробили теорію мотивації досягнення (1953). Відповідно до думки В. Шапар, спонукальну основу мотиву досягнення становлять афективно забарвлені емоційні стани, пов'язані з успіхами та підкріплені відповідними діями оточуючих (Шапар, 2007: 256). Подальший розвиток зазначена теорія отримала у працях Дж. Аткинсона, який створив формулу для оцінки мотивації досягнення, та Г. Хекхаузена.

Українські вчені (С. Занюк, С. Макаренко, С. Павлик та ін.) підкреслюють, що головна функція розвитку мотивації досягнення є активна суб'єктивна позиція особистості. За твердженням С. Занюка, суб'єкт із сильним мотивом досягнення характеризується наполегливістю у вирішенні поставленої мети, «схильністю ставити віддалені цілі, не задовольняється отриманим результатом, нескладним завданням і легкодосяжними цілями, для нього головне в житті – це переживання радості успіху внаслідок досягнення високих результатів» (Занюк, 2002: 165).

Під мотивацією досягнення розуміють сукупність цілей, потреб і мотивів, які стимулюють людину прагнути до досягнення цілей у всіх сферах життєдіяльності і бути активною в їх досягненні (Макаренко, 2013: 15).

Таким чином, зазначена мотивація виконує низку істотних функцій: – пізнавальну (прагнення до набуття необхідних знань для подальшого їх застосування в життєдіяльності); – емоційну (відображення впливу емоцій на ту чи ту діяльність); – інтегративну (відображення системи самооцінок діяльності і досягнутого результату) (Макаренко, 2013: 315). Автор підкреслює позитивний вплив мотивації досягнення успіху в професійній діяльності на її результати, оскільки при цьому фахівець спрямований на досягнення конструктивних, ефективних результатів. Фахівці, які мотивовані на успіх, ставлять перед собою головну позитивну мету, досягнення якої розглядатиметься ними як успіх. Автор підкреслює, що для них властиве очікування успіху, вони впевнені в ньому. Робота викликає позитивні емоції (Макаренко, 2013: 319). Протилежною мотиваційною тенденцією до досягнення успіху психологи вбачають у мотивації уникнення невдачі, що негативно впливає на характер діяльності особистості. У цьому випадку має бути прагнення уникнути осуду та покарання. С. Макаренко виокремлює компоненти мотивації досягнення: потреба в досягненні успіху, його очікування, похвала, позитивний емоційний стан, потреба в уникненні неуспіху (Макаренко, 2013: 319).

Багаторічні спостереження за освітньою діяльністю курсантів – судоводіїв у морському ЗВО, а також за тим, як проходять практичні заняття, плавательна практика безпосередньо на борту судна, підтверджують той факт, що ті з них, хто володіє розвиненою мотивацією досягнення на достатньому рівні, активно шукають можливості в успішному вирішенні завдань професійної діяльності. Вони демонструють упевненість в успішному досягненні поставлених вимог і чіткому виконанні команд старших офіцерів, готові брати на себе відповідальність, проявляють рішучість у складних ситуаціях, які часто виникають у морських рейсах, виявляють наполегливість у прагненні досягнення поставленої

цілі, мають позитивний стимул від розв'язання складних завдань, знаходять адекватні рішення проблем у ситуації змагання, при цьому виявляють наполегливість.

Можна констатувати, що мотивація досягнення є таким видом мотивації, «який характеризується прагненням людини до успіхів у різних видах діяльності і, що особливо важливо, «уникнення неспіху». Цей конструкт проявляється «у здатності до позитивної конкуренції, у прагненні до досконалості, в бажанні напруженої, але успішної роботи. В основі мотивації досягнення лежать емоційні переживання, що пов'язані із соціальним прийняттям та схваленням тих успіхів, які досягаються людиною (<https://www.stud24.ru/psychology/teoriya-motivacii-g-mjurreya>).

У науковій літературі існують багаточисельні дослідження про значущість мотивації тих, хто навчається, як у школі, так і у вищих закладах освіти, в роботі викладацького складу. Натомість не менш важлива саме мотиваційно-цільова діяльність викладачів відносно своїх підопічних. Така діяльність розвиває в тих, хто навчається, позитивну мотивацію на спілкування, що важливо у вирішенні проблеми із формування комунікативної самоефективності, на позитивний емоційний клімат у колективі, групі, сформовані навички якої допоможуть у процесі проходження судової практики та подальшої трудової діяльності моряка, а також активно впливає на професійний і особистісний розвиток курсантів. Тобто орієнтація викладачів у своїй викладацькій діяльності переважно тільки на пріоритет розвитку пізнавальних мотивів навчання майбутніх судоводіїв, на предметний бік професійної діяльності викладача, на передання знань, не завжди веде до розвитку мотивації досягнення, яка вкрай важлива для формування професійних: обізнаності, умінь, навичок, особистісних якостей, комунікативної самоефективності, а в цілому готовності до майбутньої професійної діяльності. Тому для вирішення зазначеної проблеми необхідна системна, продумана мотиваційно - цільова діяльність викладачів уморських ЗВО.

Діагностика спектру потреб, що переважають в особистості курсантів – судоводіїв: «соціальні і прагматичні» (комунікативні і статусні); «професійно-прагматичні», «пізнавальні», рівень наявності внутрішньої мотивації (Свистун, 2021: 3). У вирішенні цього завдання є ефективними методики Т. Елерса: діагностика мотивації особистості до успіху; діагностика мотивації особистості щодо уникнення невдач та тест – питальник виміру мотивації досягнення Т. Магомед-Емінова.

При формуванні мотивації досягнення в парадигмі формування комунікативної самоефективності курсантів – судоводіїв доцільно у викладанні різних дисциплін, таких, як: «Навігація і лоція», «Управління судном», «Англійська мова», «Міжнародні правила запобігання зіткнення суден у морі», «Управління ресурсами навігаційного містка» т. ін., - сприяти розвитку в них активної рефлексивної позиції, тобто позитивно впливати на проведення постійної рефлексивної роботи: привчати курсантів аналізувати рівень здобутих професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, необхідних судоводію у його складній професійній діяльності, оцінювати себе на підставі порівняння з оцінкою викладачів лекційних курсів, практичних занять на тренажерах та судової практики, а також однокурсників, що дає можливість одержати адекватний результат, адекватну самооцінку. Крім того, важливо проводити рефлексивні практикуми в педагогічному процесі морського ЗВО.

Вчені (Холдер, Джонсон та ін.) вважають рефлексію інструментом моніторингу професійних змін. Рефлексивний практикум входить до активних методів навчання, який стимулює курсантів до осмислення своєї майбутньої професії, творчого пошуку вирішення проблем, що виникають, і знаходження ефективних засобів їх вирішення. Використання рефлексивного практикуму сприяє формуванню мотивації навчання та позитивної Я-концепції, самоприйняття себе професії і, безумовно, мотивації досягнення і в цілому формуванню комунікативної самоефективності.

Крім того, вважаємо необхідним ведення курсантами рефлексивних щоденників, у яких майбутні судоводії повинні аналізувати: що нового, корисного для освоєння майбутньої професії вони узнали на лекціях, практичних заняттях у тренажерних класах, у процесі проходженні судової практики, як це стане в нагоді в майбутній професійній діяльності, які практичні заняття особливо вплинули на формування основ комунікативної самоефективності, якими ще знаннями вони повинні оволодіти і в якому обсязі, які особистісні якості треба розвивати, щоб відповідати статусу компетентного судоводія, чи вдалося досягти поставлених цілей і в чому причина негативного чи мало значного результату й т. ін.

Крім того, слід приділяти значну увагу вивченню, аналізу конкретних прикладів із професійної діяльності досвідчених судоводіїв: капітанів, їхніх помічників із високорозвиненою мотивацією досягнення у парадигмі комунікативної самоефективності, яким чином вирішувались як типові, так і складні нестандартні ситуації морського плавання в контексті комунікативної самоефективності, як

досягалась поставлена мета і як впливають особистісна відповідальність за доручену справу, впевненість в успішному вирішенні складних професійних завдань.

В мотиваційно-цільовій діяльності морського ЗВО значну роль відіграє організація «Професійного морського консалтингу» (Смірнов, 2018: 20) на базі морського ЗВО, яка надає консультації, здійснює обмін досвідом з низки професійних проблем, в тому числі і з'ясування зі курсантами значущості комунікативної самоефективності в професійній діяльності судноводія, як вона і її складники впливають на впевненість та віру в можливість успішного вирішення поставлених професійних завдань і як досягти цієї впевненості. Інтерактивна форма професійного консалтингу сприяє активному розвитку інтересу курсантів до виконання різних завдань, пов'язаних з комунікацією в різних її проявів, в оптимізації освітнього процесу морського ЗВО. Важливо і те, що досвідчені судноводії на конкретних прикладах інформують курсантів, як впливає комунікативна самоефективність на успішне здійснення, вирішення професійних завдань, особливо під час нештатних ситуацій при виконанні складних завдань, які подекуди виникають під час морських рейсів.

Висновки. Педагогічні спостереження за реакцією курсантів на рефлексивному практикумі, ведення рефлексивного щоденника та аналіз діяльності «Професійного консалтингу» дали можливість дійти висновку, що обрані методи роботи, а також інтерактивна форма діяльності, безпосереднє спілкування із досвідченими фахівцями в галузі судноводіння - все це дає ефективні результати, оптимізує освітній процес і позитивно впливає на актуалізацію мотивації досягнення, на формування комунікативної самоефективності курсантів та їхню готовності до майбутньої професійної діяльності.

Література

Вовк О. М. Самоефективність: сутність, структура та особливості розвитку в студентському віці. *Вісник психології і соціальної педагогіки*. Зб. наук. праць. Вип. 3. К., 2010.

Гончар С. М. Самоефективність як професійна якість майбутніх педагогів–психологів. *Педагогічна майстерність: матеріали І Міжн. наук. конф.* (Київ, квітень 2012 р.), с. 250-253.

Гончаренко С. Український педагогічний словник, К.: Либідь, 1997, 376 с.

Дмитрищук Н. В. Комунікативна самоефективність майбутніх судноводіїв як концепт психолого-педагогічних досліджень. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. № 1 (2021), с. 158-164.

Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. посібник, К.: Либідь, 2002, 304 с.

Линенко А. Ф. Професійна самоефективність як педагогічна проблема. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип.1 (126). Серія: Педагогіка, Одеса, 2019, с. 66-72.

Макаренко С. С. Формування мотивації досягнень в структурі мотиваційної сфери особистості вчителя. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №1, 2013, с. 314-323.

Свистун В. Мотивація досягнення як важливий чинник успіху в управлінській діяльності. <https://core.ac.uk/download/pdf/20054525.pdf>.

Семиченко В. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы), К.: Миллениум, 2004, 521 с.].

Смірнов С. В. Формування конкурентоздатності майбутніх судноводіїв у процесі професійної підготовки у морських закладах вищої освіти: автореф. на здобуття канд. пед. наук: спец. 13.00.14. Одеса, 2018, 31 с.

Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник, Х.: Прапор, 2007, 640 с.

Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York: W.H. Freeman and Company.

Motivation-targeted activity of teachers of a marine higher education institution in the paradigm of forming future navigators' communicative self-efficiency

Dmytryshchuk Natalya³

State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine

Linenko Alla⁴

³ Post-graduate student of the Department of Pedagogy of the State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

⁴ Doctor of Pedagogy, Professor, Professor at the Department of Music and Instrumental Training of the State institution

State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine

The article raises the problem of actualization of the motivation-targeted activity of lecturers of a maritime higher education institution in the context of the formation of cadets', future navigators' communicative self-efficacy. The expediency of updating the motivation-targeted activity in this aspect is substantiated, the definition of its goals is presented. It is proved that an important component of navigators' professional activity is the system composed of a set of diverse communications. The definition of the phenomenon "self-efficacy" and cadets', future navigators' communicative self-efficacy has been given. The close relationship between the level of achievement motivation and success in its life activity is emphasized, as well as its influence on the process of development of communicative self-efficacy. Conceptual directions for determining the essence of achievement motivation (G. Murray, D. McClelland, J. Atkinson, J. Heckhausen, etc.), Ukrainian scientists (S. Zaniuk, S. Makarenko, O. Pavlik, et al.), its role in the formation of the phenomenon under study, communicative self-efficacy of future navigators. The significance of activation of an active reflexive position among cadets has been determined. The structure of the achievement motivation is given. The expediency of using such methodological accompaniments as: keeping reflexive diaries and using a reflexive workshop in the educational process of a maritime institution of higher education is indicated. The importance of conducting "Professional consulting" for actualisation of the self-concept (I-concept), motivation for the successful achievement of the goals of the future professional activity, communicative self-efficacy, how the use of this method and its interactive form contributes to the active development of a positive attitude and interest of cadets in performing tasks related to communication in its various manifestations, in the optimization of the educational process of a maritime institution of higher education.

Keywords: motivation-targeted activity, motivation, achievement motivation, self-efficacy, communication, communicative self-efficacy, future navigators, maritime institution of higher education.

References

- Gonchar, S.M. (2010). Self-efficacy as a professional quality of future teachers-psychologists. [Samoeфекtyvnist' yak profesiyna yakist' maybutnikh pedahohiv–psykholohiv]. *Pedagogical skill: materials of the 1st Inter. of science conf. (Kyiv, April 2012)* [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. (1997). Ukr. pedagogic dictionary. [Ukr. pedah.slovnkyk]. [in Ukrainian].
- Dmytryshchuk, N.V. (2021). Communicative self-efficacy of future shipmasters as a concept of psychological and pedagogical research. [Komunikatyvna samoeфекtyvnist' maybutnikh sudnovodiyiv yak kontsept psykholoho-pedahohichnykh doslidzhen']. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Pedagogical Sciences. Vol. 1* [in Ukrainian].
- Lynenko, A.F. (2019). Professional self-efficacy as a pedagogical problem. [Profesiyna samoeфекtyvnist' yak pedahohichna problema]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Issue 1 (126). Series: Pedagogy* [in Ukrainian].
- Makarenko, S.S. (2013). The formation of achievement motivation in the structure of the motivational sphere of the teacher's personality. [Formuvannya motyvatsiyi dosyahnen' v strukturi motyvatsiyanoi sfery osobystosti vchytelya]. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs, No. 1* [in Ukrainian].
- Semichenko, V. (2004). Problems of motivating behavior and human activity. [Problemy motivatsii povedeniya i deyatel'nosti cheloveka]. *Modular psychology course. Module "Direction" (Lectures, practical lessons, tasks for independent work)*, K.: Millennium, 2004 [in Russian].
- Smirnov, S.V. (2018). *Formation of competitiveness of future shipbuilding in the process of professional training in maritime foundations of higher education. [Formuvannya konkurentozdatnosti maybutnikh sudnovodiyiv u protsesi profesiynoyi pidhotovky u mors'kykh zakladakh vyshchoyi osvity]* [in Ukrainian].
- Svistun, V. *Motyvatsiya dosyahnennya yak vazhlyvyi chynnyk uspiyku v upravlins'kiy diyal'nosti [Achievement motivation as an important factor of success in managerial activities]*. <https://core.ac.uk/download/pdf/20054525.pdf> [in Ukrainian].
- Vovk, O.M. (2010). Self-efficacy: essence, structure and features of development in student age. [Samoeфекtyvnist': sutnist', struktura ta osoblyvosti rozvytku v student-s'komu vitsi]. *Bulletin of Psychology and Social Pedagogy Collection of science works. Vol. 3* [in Ukrainian].
- Zanyuk, S.S. (2002). *Psychology of motivation. [Psykholohiya motyvatsiyi]* [in Ukrainian].

Accepted: October 14, 2022

